

*ENCICLOPÈDIA
DE
MENORCA*

*Tom tretzè / HISTÒRIA
DE LA MEDICINA I*

Maó, 2017

Director honorari

Josep Miquel Vidal Hernández (1939–2013)

Director

Miquel Àngel Casanovas Camps

Coordinador editorial

Òscar Bagur Martínez

Consell assessor

Cristina Andreu Adame, Miquel Àngel Casanovas Camps, José Simón Gornés Hachero, Agustí Jansà Clar, Miquel Àngel Limón, Antoni López Pons, Sergi Marí Pons, Jaume Mascaró Pons, Valentín Pérez Mellado, Guillem Sintès Espasa i Tomàs Vidal Bendito.

Textos

Josep Miquel Vidal Hernández, José Ramón Bertomeu Sánchez, Miquel Àngel Casanovas Camps, Carles Garcia-Roca, Isabel Moll Blanes, Enrique Perdiguero Gil i Josefina Salord Ripoll.

Il·lustracions

Ajuntament de Maó, Arxiu Diocesà de Menorca, Arxiu Històric de Maó, Ateneu de Maó, Òscar Bagur, Biblioteca Pública de Maó, Giovanni Alessandro Brambilla, Pasqual Calbó (Museu de Menorca), Miquel Àngel Casanovas, Centre d'Art i d'Història Hernández Sanz, Giuseppe Chiesa (Museu de Menorca), Joan Chiesa (Museu de Menorca), Col·lecció Llambias, Col·lecció Vidal Bendito, Louis Etienne Deparis, Antoine de Favray (Museu de Pera, Istanbul), Fons Josep Miquel Vidal (Arxiu d'Imatge i So de Menorca), Fotos antigues de Menorca (grup de Facebook), Jann Josef Horemans (Wellcome Library), Institut Botànic de Barcelona, Godfrey Kneller (Royal Museums Greenwich), Nicolas de Larmessin (Wellcome Library), H. Leinslager, Mariano Salvador Maella (Patrimoni Nacional), Musée des Beaux-Arts de Marseille, Museo del Prado, Museo Militar de Menorca, Museo Naval de Madrid, Museu de la Farmàcia Catalana, Museu de Menorca, National Army Museum de Londres, National Maritime Museum de Greenwich, Matthys Naiveu (Wellcome Library), Francesc Parcerisa, Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya, Anton Schranz (National Museum of Fine Arts, la Valetta), Cornelis Troost (Wellcome Library) i Josep Miquel Vidal.

Assessorament lingüístic

Maite Puig Tarré

Elaboració dels índexs

Marta Villalonga Garriga

Disseny tipogràfic

Òscar Bagur Martínez

Compaginació

Pepe Torrent Pallicer

Producció

Krea S.C.

Carrer de Sant Joan Bosco, 29

07760 Ciutadella de Menorca

Secretaria d'administració i subscripcions

Ariadna Ferrer i Anglada

Tlf. 971 097 014

secretaria@fundacioenciclopediademenorca.cat

Edició

Fundació Enciclopèdia de Menorca

Plaça de la Biosfera, 5

07703 Maó

<http://www.fundacioenciclopediademenorca.cat>

Amb el suport de

FUNDACIÓN
DR. ANTONIO
ESTEVE

Dipòsit legal: ME 429-2017

ISBN: 978-84-943732-1-3 (tom XIII)

ISBN: 84-600-1437-1 (obra completa)

Printed in Spain

Enciclopèdia de Menorca / [director: Miquel Àngel Casanovas Camps]. -- Maó : Fundació de l'Enciclopèdia de Menorca, 1979-. -- Vols. : il., col. ; 31 cm -- ISBN 84-600-1437-1 (o.c.)

XIII: Història de la medicina I / [textos: José Ramón Bertomeu Sánchez, Miquel Àngel Casanovas Camps, Carles Garcia-Roca, Isabel Moll Blanes, Enrique Perdiguero Gil, Josefina Salord Ripoll, Josep Miquel Vidal Hernández]. -- DL 2017. -- 291 p. -- ISBN 978-84-943732-1-3 (tom XIII)

I. Vidal Hernández, Josep Miquel. II. Casanovas Camps, Miquel Àngel. III. Fundació Enciclopèdia de Menorca
1. Medicina - Menorca - Història. 2. Menorca -- Diccionaris i enciclopèdies.

030(460.32Menorca)

61(460.32Menorca)

HISTÒRIA DE LA MEDICINA I

Josep Miquel Vidal Hernández

*Edició a cura
de Miquel Àngel Casanovas Camps*

SUMARI

HISTÒRIA DE LA MEDICINA I

Nota de l'editor	9
Introducció	11
1 Els estudis dels professionals sanitaris menorquins	25
1 Els estudis dels professionals sanitaris menorquins en la primera meitat del segle XVIII	25
2 Els estudis dels metges menorquins cap a la segona meitat del segle XVIII	28
3 Els estudis dels metges en el tombant del segle XVIII al XIX	31
4 Els estudis dels cirurgians	34
4.1 Informe sobre els estudis dels cirurgians menorquins	34
4.2 Tres cirurgians titulats	37
5 Els estudis dels farmacèutics	38
5.1 El primer farmacèutic amb títol oficial	38
5.2 Els primers farmacèutics amb estudis reglats	40
2 Normativa per a l'exercici de la medicina a Menorca	41
1 Condicions exigides per a l'exercici de la medicina a Menorca durant la primera meitat del segle XVIII	41
2 Un intent que no va arribar a bon port	43
3 El Protomedicat maonès	44
3.1 Introducció	44
3.2 La reglamentació del 1774	46
3.3 Les modificacions del governador	48
3.4 Bartomeu Ramis Serra i els exàmens de selectivitat	51
3.5 El funcionament del Protomedicat de Maó	52
3.6 Primers entrebancs en el funcionament del Protomedicat maonès	54
4 Declivi i final del Protomedicat maonès	54
4.1 Algunes notícies de les actuacions del Protomedicat maonès en època borbònica	54
4.2 L'opinió dels metges	57
4.3 Les crítiques d'un cirurgià	59
4.4 Entrebancs i declivi del Protomedicat maonès	60
4.5 El final del Protomedicat maonès	63
4.6 Algunes conclusions provisionals	64

5	Normativa per a l'exercici de l'apotecaria a Menorca al principi del segle XIX	65
3	L'exercici de la medicina a Menorca	67
1	Efectius mèdics a Menorca durant el darrer terç del segle XVIII i principi del XIX	67
2	L'exercici de la medicina privada a Menorca	71
2.1	Informe de Pons Portella de principi de la dècada del 1770	71
2.2	Informes dels professionals sanitaris menorquins a l'Administració espanyola	73
2.2.1	Els honoraris dels metges	75
2.2.2	L'opinió dels metges sobre les possibilitats de millora en la qualificació professional del seu col·lectiu	76
2.3	La situació dels cirurgians	79
2.3.1	Els sous dels cirurgians	79
2.3.2	L'opinió d'Antoni Andreu sobre les possibilitats de millora en la qualificació professional del seu col·lectiu	80
2.3.3	Les operacions dels cirurgians	80
3	La medicina pública	81
3.1	Els metges i cirurgians de les juntes de sanitat municipals	81
3.2	Els professionals sanitaris dels hospitals de les universitats	83
3.3	El metge de l'Hospital Militar	84
3.4	El metge de les Presons Reials	85
4	Els càrrecs públics del Llatzeret General de Maó	86
4.1	El metge consultor del Llatzeret de Maó	86
4.2	El metge del Llatzeret	87
4.3	El cirurgià del Llatzeret	87
5	Els professionals sanitaris estrangers	88
5.1	Joseph Lietaud i la malenconia	88
5.2	Esteve Auban i el remei especial	90
5.3	Gaspar Marassi, el genovès rebutjat	91
5.4	Dos casos peculiars: el metge Francesc Esteve Tabari i el mestre cirurgià Louis Etienne Deparis	91
4	Hospitals	93
1	L'Hospital Naval britànic de Maó	93
2	L'Hospital Naval britànic fins a la conquesta francesa de l'illa de Menorca	95
3	L'Hospital Naval del port de Maó després dels francesos	96
4	El Reial Hospital Militar de l'illa del Rei	97
4.1	L'Informe d'Hernández Morejón	99
4.2	Problemes logístics de l'Hospital Militar	104
4.3	Contractes amb els assentistes	105
5	Notícies de l'Hospital Militar en els anys de trànsit entre el segle XVIII i XIX	109
6	Hospitals civils	113
5	El vaccí de Jenner a Menorca	115

6 Les juntes de sanitat del port de Maó en les primeres dècades del segle XVIII	127
1 Antecedents	127
2 Les juntes de sanitat i la pesta de Marsella	130
3 Prerrogatives municipals en temes sanitaris	132
4 La sanitat marítima al port de Maó entre la pesta de Marsella i el primer reglament	134
5 Composició de les juntes de sanitat cap a la primera meitat del segle XVIII	139
6 La normativa sanitària del 1745	140
7 Els capítols de l'any 1754	144
8 Els llibres de sanitat del port de Maó	145
9 La Cambra de Sanitat en temps del francesos	146
10 Conflictes amb el governador James Johnston	148
7 Les juntes de sanitat en època espanyola	151
1 Canvis després de la conquesta espanyola	151
2 La Junta Superior de Sanitat del Llatzeret General Maó	152
3 Obligacions i prerrogatives de la Junta	155
4 Rang de la Junta del Llatzeret	158
8 Antics llatzerets de Menorca	161
1 L'illa de la Quarantena	161
2 La construcció del Llatzeret de l'illa de la Quarantena	164
3 El Llatzeret de l'illa de la Quarantena en època espanyola	166
4 El Llatzeret de l'illa d'en Colom	167
9 El Llatzeret General del port de Maó: la construcció	171
1 Un llatzeret general per a les costes espanyoles	171
2 L'elecció de Menorca i els seus motius	173
3 Les obres que no acaben mai	175
4 La finalització de les obres	178
5 Una dècada d'indefinió	183
6 Un espai per aïllar	187
10 El Llatzeret de Maó: organització i quarentenes	191
1 L'organització del Llatzeret	191
1.1 Els empleats	191
1.1.1 Els empleats exteriors	191
1.1.2 Els empleats interiors	192
1.1.2.1 L'alcaid del Llatzeret	192
1.1.2.2 El metge	193
1.1.2.3 El capellà	193
1.1.2.4 Altres empleats	195
2 Teoria i pràctica de les quarentenes	196
2.1 Precaucions sanitàries a l'arribada d'un vaixell al port de Maó	196
2.2 L'interrogatori de l'alcaid	197
2.3 Primeres diligències sanitàries	198
2.4 El desenvolupament de les quarentenes	200
2.5 El tractament de les mercaderies als magatzems	201

2.6	Les quarantenes i les patents de sanitat	201
3	Els ports habilitats i la febre groga	204
11	Escrits mèdics del segle XVIII	207
1	George Cleghorn	208
1.1	<i>Observations on the Epidemical Diseases in Minorca</i>	210
1.1.1	Ambientalisme	210
1.1.2	Empirisme	211
1.1.3	Aspectes mèdics del llibre de Cleghorn	212
1.1.3.1	Les constitucions mèdiques	212
1.1.3.2	Les terçanes	213
1.1.3.3	Altres malalties que apareixen en el llibre de Cleghorn	215
1.1.4	La importància del llibre de Cleghorn	216
2	Claude-François Passerat de la Chapelle	219
2.1	Les motivacions del llibre de Passerat	219
2.2	El medi ambient de Menorca segons Passerat	221
2.3	Les malalties a Menorca segons Passerat	222
3	Els informes dels metges menorquins a la nova administració espanyola: les respostes a l'enquesta de Juan Bautista de San Martín y Navas	224
4	Publicacions i manuscrits dels metges menorquins a la darrerria del segle XVIII	228
4.1	Gaspar Pons, un menorquí catedràtic a Sevilla	228
4.2	Joan Mercadal i la pigota	230
4.3	Joan Cursach i la botànica medicinal	232
4.4	Miquel Oleo i la reanimació boca a boca	233
4.5	Joan Bals, apotecari i meteoròleg	239
12	Escrits mèdics de les primeres dècades del segle XIX	243
1	La topografia mèdica de l'illa del Rei d'Hernández Morejón	243
2	Els primers escrits de Rafael Hernández Mercadal	246
2.1	Primeres publicacions	246
2.2	La tesi de Rafael Hernández	247
2.3	Altres treballs	254
2.4	La defensa de la vacuna	254
2.5	Les polèmiques amb els germans Ramis	255
2.6	Noves publicacions científiques	258
3	Manuel Rodríguez Caramazana, un cirurgià liberal	261
3.1	Els primers anys d'activitat	261
3.2	L'any de les publicacions	262
3.3	Rodríguez i la seva polèmica sobre la medicina espanyola	270
	Bibliografia	273
	Apèndixs	
	<i>Notícia biogràfica de l'autor</i>	279
	<i>Notícies biogràfiques dels autors dels requadros</i>	283
	<i>Llista de requadros</i>	285
	Índex onomàstic	287